

ZES VRAGEN over

*“HET IS DOOR DE BANK
GENOMEN SLECHT GESTELD
MET DE KWALITEIT VAN HET
BINNENKLIMAAT.”*

Thomas Rau, Architectenbureau RAU

► 1. Heel veel gezondheidsklachten in woningen in de wijk Vathorst in Amersfoort. Is dat een incident of is het in brede zin mis met het binnenklimaat in Nederlandse woningen en gebouwen?

“In Japan worden artsen afgerekend op het aantal gezonde mensen in hun bestand. Bij ons is dat anders. Hoe meer zieken hoe meer inkomsten. Op dat punt wordt de medische stand goed bediend door bouw en ontwerp Nederland. Het is door de bank genomen slecht gesteld met de kwaliteit van het binnenklimaat.”

► 2. Hoe komt het dat het binnenmilieu ondermaats is?

“Een gezond binnenklimaat heeft drie dimensies. De fysieke dimensie — grofweg: hoe houden we het gebouw koel, en hoe houden we het warm. Het gaat

hier puur om de fysieke kant van het binnenklimaat. Daarnaast hebben we de sociale dimensie. Het werkklimaat in het gebouw — de sociale structuur. Vinden mensen het prettig om met z'n allen in het gebouw te werken? Bevordert het gebouw de werksfeer? En dan is er nog de spirituele dimensie, het menselijk klimaat. Wat zijn de psychische effecten van het gebouw, wordt je spiritueel gevoed, verrijkt het gebouw je mens-zijn? Wat wij nu hebben gedaan is het uit elkaar trekken van die drie dimensies. Dat is verkeerd want die drie zijn als de onderdelen van een nauw op elkaar afgestemd uurwerk. Haal je er een onderdeel uit dan functioneert het horloge niet meer. In Nederland draait het bijna uitsluitend om de fysieke kant van het binnenmilieu. Dat is meetbaar, dat is te rationaliseren. We hebben afstand genomen van een holistische benadering van het mens-zijn. De resultaten daarvan zie je om je heen. In de Vathorsten van ons land is alleen

gekeken naar de fysieke dimensie, naar de techniek. Want dat kunnen we meten.”

► 3. Helpt de regelgeving niet?

“De regelgeving kijkt ook alleen naar de fysieke dimensie. Neem de EPC. Die moet afgeschaft worden! Het is waanzin dat de EPC bestaat en steeds verder wordt aangescherpt. Een lagere EPC bereik je alleen door steeds verder te isoleren en daardoor ontstaan meer en meer gezondheidsproblemen, met alle financiële gevolgen van dien. Mensen worden ziek. De EPC zegt alles over de overheid. De overheid — VROM voorop — loopt drie generaties achter. Het ambitieniveau van de beleidsmakers in Den Haag is absoluut teleurstellend. Daar gaat geen voorbeeld-functie van uit. Het huidige economische stelsel is ook bij de Haagse beleidsmakers maatgevend. Maar dat stelsel is niet uit op een duurzame inrichting van de samenleving. In feite dwingt de politiek ons om bestaande lobbyisten in stand te houden, de olielobby, de energielobby. Mensen met visie, de visionairen, lopen nu achter de realiteit aan, terwijl het omgekeerde het geval zou moeten zijn.”

► 4. In Nederland is veel aandacht voor Cradle to Cradle. Is dat een richting die het binnenmilieu op een hoger plan brengt?

“Het goede van C2C zit 'm in de wetenschappelijke onderbouwing en in de ontwikkeling van sturingsmechanismen. Maar verder is C2C toch vooral oude wijn in nieuwe zakken. Het bestrijdt symptomen en niet de

Kantoor Wereld Natuur Fonds in Zeist. Architectenbureau RAU transformeerde een voormalig laboratorium uit 1954 tot een zeer energiezuinig gebouw: geheel zelfvoorzienend met zero CO₂-uitstoot. Feitelijk reanimeerde RAU het bestaande gebouw dat strak, zakelijk en somber oogde. Het geraamte van het gebouw is intact gebleven, vrijgekomen materialen zijn hergebruikt en er is een warm kloppend hart — in het midden — aan toegevoegd. Energiezuinigheid gaat hier hand in hand met een gezond binnenklimaat. In de vochtregulerende leemstuc plafonds — om maar iets te noemen — zorgen buisjes voor de verspreiding van warmte van mens en machine en — belangrijker — van koelte. Door horizontale houten lamellen stroomt licht zonder overlast. Een warmtekrachtcentrale draait op plantenzie. Het project is inmiddels overladen met (internationale) prijzen: onder andere de Dedalo Minosse International Prize for Commissioning Architecture 2008 in de categorie Special Prize for the Sustainability of the Architectural Project en de Brick Award voor beste internationale baksteen-architectuur.

BINNENKLIMAAT

oorzaken van wat er mis is gegaan met de gebouwde omgeving. McDonough en Braungart pakken het handig aan. De marketing is slim, simpel gezegd luidt de boodschap: voorkom afval! Kijk, en dat nu vindt de overheid prachtig. Want dat is meetbaar! Daarop kun je sturen. Daarom omarmt Den Haag zo enthousiast het gedachtegoed van C2C. Maar laten we eerlijk zijn: een C2C gebouw bestaat niet. Kijk alleen eens naar je bouwmaterialen. Nog geen vijf procent van de bouwmaterialen die we nodig hebben om volgens C2C principes te kunnen bouwen is beschikbaar. We moeten ervoor oppassen dat C2C niet het zoveelste cadeautje wordt dat ons in slaap sust. Laat ik een anekdote vertellen om aan te geven wat ik van C2C vind. Komt een stevige roker met longkanker bij VROM minister Cramer. Wat moet ik doen? Cramer zegt: begin met tien sigaretten per jaar minder te roken. Dan lost de ziekte zich vanzelf op. Over zoveel jaar heb je dan geen longkanker meer. Wat zeggen McDonough en Braungart? Verdubbel je sigarettenconsumptie, dan maken wij van het afval dat je produceert sportschoenen. En wat zeggen wij? Stop acuut met roken!”

► 5. Welke richting zouden we op moeten? Wat moet anders?

“Het gaat niet om de lijstjes — de Greenalcs of BREEAMs — maar om de grondhouding, om het mensbeeld. Dat mobiliseren, daar gaat het om. Duurzaam bouwen heeft niks te maken met energiereductie of -besparing volgens een aantal milieu-indices.

Duurzaam bouwen moet de consequentie zijn van een houding ten opzichte van de schepping, van dingen die ons zijn gegeven en waarvan ons wordt gevraagd er goed mee om te gaan. Van daaruit kom je vanzelf tot duurzaam handelen. Het gaat om kostbaarheid. Een goed ontworpen en goed gemaakt gebouw raakt aan de liefde, zegt iets over de inzet en aandacht van de mensen die aan het gebouw hebben gewerkt. En dat voel je als je zo'n gebouw binnenstapt. Een goed gebouw roept wat dat betreft hetzelfde gevoel wakker als een mooi kunstwerk. Nog een vergelijking. Kijk naar een gezin en hoe ouders alle moeite doen om hun kinderen zo goed mogelijk op te laten groeien. Met een vergelijkbare inzet en aandacht zou je willen dat architecten de energiehuishouding van hun gebouwen koesteren. Maar dat vraagt dus om een fundamentele cultuuromslag op alle niveaus. Om te beginnen moeten we afstand nemen van standaardoplossingen en terugkeren naar — zoals dat al het geval was in de klassieke architectuur — individuele oplossingen. Oplossingen die simpel zijn, eenvoudig, maar toch met optimaal resultaat. Low-tech middelen om te komen tot high-tech oplossingen. En dat hoeft niet duurder te zijn dan traditioneel bouwen. Integendeel. Dat het duurder zou zijn is een smoesje dat de industrie en de bouwbedrijven ons verkopen. Sterker nog: duurzaam bouwen is goedkoper. Ik heb mijn huis volledig energieneutraal laten bouwen. Met wat dat aan energiebesparing oplevert, betaal ik de rente over de meerinvestering. Bovendien als je op een duurzame manier investeert, zorgt dat voor minder

ziekte én energiebesparing. Maar kijk ook eens wat verder. Wij werken hier op ons bureau van maandag tot en met donderdag negen uur per dag. Drie dagen de tijd dus om te recupereren. Het effect is dat we het ziekteverzuim met 75 procent hebben teruggedrongen en de productiviteit is met 10 procent gestegen. Het gaat om het vinden van de juiste balans. En dat in de ruimste zin van het woord. Vanuit een holistische visie kijken naar de gebouwde omgeving, naar de leefstijl, naar eetgewoontes enzovoorts, maar we zijn nu eenmaal losgeweekt uit de context. Terwijl we juist terug moeten naar die context. Alleen zo kunnen we de impasse doorbreken. We zitten nu aan het plafond en ‘window dressing’ — met vertederende kijken naar C2C — lost het probleem niet meer op. Een culturele omslag is de enige oplossing.”

► 6. Past binnen die cultuuromslag ook dat ontwikkelen, bouwen en beheren op één noemer komen? Zie je in dit verband ook een rol voor de overheid in het kader van Publiek Private Samenwerkingsverbanden?

“Je zou ermee moeten beginnen dat je investeerders of beleggers verplicht om minimaal 30 jaar verantwoordelijk te zijn voor beheer en onderhoud van gebouwen, maar ook voor een gezond binnenklimaat, voor de levering van energie en uiteindelijk voor de sloop. Zo'n investeerder verkoopt (of verhuurt) energie, ruimte en comfort. Dat dwingt hem om die dingen goed voor elkaar te hebben. Zo niet dan krijgt hij geen huurder voor zijn pand. Op die manier dwing je iets af. En dat lukt je niet met PPS. PPS is een groot maatschappelijk probleem. De overheid kiest niet voor PPS om betere gebouwen te maken, maar doet dat uit financiële overwegingen. Om de kosten te drukken. PPS maakt bouwers lui: de huurder hebben ze al binnen. Ze moeten alleen nog doen wat die wil. Ze hoeven geen duurzaam gebouw te maken. En de overheid gaat daarin mee, want die houdt de eisen zo laag dat je feitelijk niets hoeft te doen aan duurzaamheid. Resumerend: PPS leidt tot slechte oplossingen en sluit marktwerking uit, en het duwt energieproducerend bouwen verder weg. Terwijl dat het doel moet zijn: gezonde gebouwen realiseren die energieneutraal zijn, die comfortabel zijn, waar mensen graag zijn. Kortom gebouwen die getuigen van goed rentmeesterschap. Technieken, materialen, expertise — alles is er. Nu de omslag nog. ”

Dit artikel is gebaseerd op een interview met Thomas Rau en op een rondetafelgesprek dat Xella Nederland onlangs organiseerde over duurzaam bouwen in Nederland. Een volledig verslag van het rondetafelgesprek verschijnt januari in het magazine '2020 Het Groene Bouwen' en is te bestellen op www.hetgroenebouwen.nl. ◀